

Boekbespreking - Een smeltende ijsschots (29.6.10)

Een ploeg van zes sociale onderzoekers heeft gepeild naar het politieke en maatschappelijke profiel van zowel de achterban als de mandatarissen van de sp.a. Zij hebben hiervoor tijd nog moeite gespaard. In totaal hebben ze zomaar eventjes 3.067 mensen ondervraagd: namelijk 994 partijleden, 1.129 Vlaamse kiezers en 944 sp.a-mandatarissen.

Van die leden en kiezers samen 2.123 - hebben ze zelfs een wat men noemt face-to-face interview afgenomen. In mensentaal wil dat zeggen dat de enquêteurs de tijd hebben genomen om met al die mensen persoonlijk contact op te nemen om ze een uitgebreide vragenlijst voor te leggen en ze er vervolgens in wegwijst te helpen. Die werkmethode was bedoeld om zoveel mogelijk de onvolkomenheden te beperken die inherent zijn aan elk kwantitatief, op enquêtes berustend onderzoek. Met een specialist terzake zoals Marc Swyngedouw in de ploeg kon je eigenlijk niets anders verwachten. De auteurs leggen omstandig uit hoe ze hun enquêteurs - studenten - grondig op hun taak hebben voorbereid. Vooraf kregen die enquêteurs als het ware een kleine scholing waarin ze leerden hoe ze de mensen aan wie ze de vragenlijst voorlegden, moesten helpen om die vragen te beantwoorden. Daarbij was ze expliciet op het hart gedrukt dat ze hun respondenten in geen geval mochten beïnvloeden. Als je weet dat het over zomaar eventjes 91 vragen ging, waarvan er heel wat waren waarover serieus moest worden nagedacht, dan moet dat voor die enquêteurs een niet te onderschatten opdracht zijn geweest. Ook trouwens voor de ondervraagden, die verre van allemaal hogeschoolden waren.

Uit dat grondige onderzoek zijn heel wat interessante feiten naar boven gekomen. We beperken ons hier tot het strikte minimum, aangezien ze al uitgebreid ter sprake zijn gekomen in de pers (De Morgen en De Standaard van 21 april 2000).

Wat alvast opvalt is de betrekkelijk hoge leeftijd van de sp.a-leden. Een derde ervan is ouder dan 65 jaar. Slechts een kwart van de leden is jonger dan 45 jaar en meer dan 13% is zelfs ouder dan 75. België of Vlaanderen heeft weliswaar een oude bevolking, maar de sp.a-leden zijn dus nog een flink pak ouder. Opvallend is dat de jonge(re) leden een groot aantal hoog geschoolde ambtenaren tellen. Interessant is ook dat bijna twee derden van de leden bedienden (30,6%) of arbeider (33,8%) zijn, terwijl er onder de 908 ondervraagde sp.a-mandatarissen nauwelijks arbeiders te vinden zijn (7,6%). Wel zijn bijna 36% van die mandatarissen bediende, maar bijna de helft is toch kaderlid of ambtenaar (47,4%). Jammer dat uit de enquête niet kan worden opgemaakt in hoeverre het om lokale (dorp, kleine gemeente, stad of OCMW) of hogere echelons (regionaal of federaal parlement) ging. Best mogelijk dat de mandatarissen die opgeven dat ze bedienden zijn vooral te vinden zijn in de lagere echelons. Hoe dan ook blijkt hier al duidelijk dat er een kwalitatief sociaal verschil bestaat tussen de achterban van de sp.a en haar mandatarissen. Die laatsten staan door de band meer dan een trapje hoger op de maatschappelijke ladder.

Interessant is ook de vraag waarom mensen lid worden van een partij. Je hoort wel eens beweren dat veel mensen zich om allerlei opportunistische redenen bij een partij aansluiten. Ze zouden op zoek zijn naar een baan, een sociale woning, een vaste benoeming of welke voorkeursbehandeling dan ook. Als je de antwoorden mag geloven is daar bij de sp.a-leden nauwelijks iets van aan. Maar mag je die geloven? Het is immers een bekend verschijnsel dat mensen geneigd zijn om op een enquêteformulier een maatschappelijk beter ogend of een maatschappelijk gewenst antwoord te geven. Zelfs als de enquêteur niet over hun schouder meeleest vullen veel mensen liever niet in dat ze omwille van de faveurtjes lid van een partij zijn, geworden.

Maar wat vooral opvalt is de ideologische afstand tussen de enerzijds de leden en vooral de kiezers van de sp.a en anderzijds de mandatarissen. De antwoorden bevestigen dat de Vlaming, of hij nu lid is van de sp.a, alleen maar kiezer of zelfs dat niet, ronduit conservatief is. In de antwoorden vind je

de instemming terug over het uit den treuren opgediende rechten-en-plichtenverhaal, de veel te dure sociale zekerheid, de bemoeizucht van de overheid, enzovoort. Voor een deel heeft dat waarschijnlijk ook te maken met het algemeen geconstateerde verschil tussen de maatschappelijke opvattingen van de hoger opgeleiden en die van de minder opgeleide mensen.

Wat natuurlijk niet uit de enquête valt af te leiden, maar misschien toch ook wel aan de basis ligt van dat niet onbelangrijke verschil in scholing en maatschappelijke opvattingen tussen de basis en achterban enerzijds en de mandatarissen anderzijds, is de wijze waarop de sp.a en waarschijnlijk ongeveer alle partijen haar mandatarissen rekruteert. Er zijn er die gewoon weggehaald worden uit marketingbedrijven (Patrick Janssens) of financiële instellingen (Bruno Tuybens), anderen konden zich warm lopen op kabinetten, studiediensten en universiteiten (John Crombez, Frank Vandenbroucke, Johan Vande Lanotte, Marleen Temmerman) of ze werden gewoon door de almachtige partijleiding als wit konijn of als BV op een verkiesbare plaats geparacheerd (Christine van Broeckhoven). En dan hebben we het niet eens over de mensen die als schaakstukken op strategische plekken worden opgesteld. Denk bijvoorbeeld aan Caroline Gennez. Werd eerst van Limburg naar Mechelen gestuurd om de slabakkende partijafdeling nieuw leven in te blazen en later naar voor geschoven als partijvoorzitter omdat Freya Vanden Bossche er geen zin in had. Of Pascal Smet die van Sint Niklaas naar Brussel werd gehaald om daar de partij in handen te nemen en dan maar meteen ook minister werd. Over de zonen en dochters, sommigen zelfs tot in de derde generatie (Maya Detiège), die in de voetsporen van hun vader de dynastie voort proberen te zetten willen we hier niet uitweiden.

Verwarrend is wel dat de mandataris globaal gesproken weliswaar progressiever is dan de doorsnee sp.a kiezer of de meeste leden, maar dat toch ook blijkt dat ze allemaal - leden, achterban en mandatarissen - dezelfde maatschappelijke thema's belangrijk vinden: werk, gezondheidszorg, pensioenen, criminaliteit en vreemdelingen. Het enige punt waarop de mandatarissen echt progressiever zijn is op het vlak van milieu.

Op de keper beschouwd zijn de resultaten van dat onderzoek best compatibel met het soort partij dat de sp.a stilaan is geworden. Zowat alle politieke partijen zijn vandaag opnieuw gemuteerd tot wat ze oorspronkelijk in de negentiende eeuw waren. Het zijn namelijk goed geoliede verkiezingsmachines, nauwkeurig afgestelde apparaten om macht te verwerven. De partijtop heeft ze gestructureerd en georganiseerd ten dienste van de mandatarissen. Net zoals de CVP-CD&V is de sp.a een ordinaire beleidspartij geworden. Dat haar mandataris er een progressievere mening dan zijn achterban op nahoudt, is daarbij helemaal geen hinderpaal. Er is immers altijd nog wel een verschil tussen wat je als gehaide partijrat op een enquêteformulier invult en je politieke praktijk.

Een probleem is wel dat die achterban niet alleen qua opvattingen achter zijn partij aanhinkt.. Zoals de auteurs opmerken bevindt de sp.a zich opeen smeltende ijsschots. Door de leeftijd van die achterban versmalt de basis van de sp.a. Dat doet zich ook electoraal voelen. Dat alles is niet alleen een zorg voor de partijtop. Ook al degenen die dromen van een progressieve, linkse eenheid moeten daar eens goed over nadenken.

Koen Dille

Patrick Vander Weyden, (UG), Koen Abts (KU Leuven), Sophie Colpaert (UG), Marc Swyngedouw (KU Leuven), Line De Witte (student KU Leuven) en Carl Devos (UG), De Basis spreekt, Onderzoek naar de leden, mandatarissen en kiezers van de sp.a. uitg. ACCO, Leuven/Den Haag, 2010.